

ZONDAG 25 MAART IN HOTEL HADDAD VILLAGE RESORT
IN DE WEST BANK TERRITORIES

Morgen gaan we richting Nablus, Ramallah en Bethlehem.
Met zekerheid zullen we tegenover bepaalde gebeurtenissen, situaties, feiten komen te staan, waarbij er vragen zullen oprijzen als: ‘hoe is dat mogelijk?’, ‘hoe zit deze wereld in elkaar?’. We kunnen daarvan nu al iets oppakken, en ik zal dit proberen te verbinden met de aanzetten die ik in de voorbije dagen reeds gaf, zodat ons spoor wat zichtbaarder wordt.
Daarom wil ik vanavond graag een begin maken met het thema : Hoe word ik tijdgenoot, hoe word ik een genoot, een compagnon van de tijd waarin ik leef.

De eerste stap.

Tijdgenoot worden begint bij de confrontatie met die feiten, waarbij je onmiddellijk het gevoel hebt : dat kan toch niet, ik begrijp deze wereld niet meer. Op zo’n moment ben je in wezen al heel actief betrokken bij je tijd – zo stap je je tijd binnen. Want je zou ook kunnen zeggen : ik heb er niets mee te maken, ze doen maar wat, ik heb mijn eigen beslommeringen. Maar als je opschrikt, tegen iets aan botst, wil dit zeggen dat je betrokken bent – anders zou je niet zo reageren. Anderzijds merk je ook dat je niet kan blijven doorgaan met het reageren op een feit en daarna nog een feit, op alsmaar meer feiten ... je komt uiteindelijk aan een grens. Zij het op een andere wijze wees ik een paar dagen geleden reeds op die grens, na onze tocht met Jonathan Cook in Nazareth.

Van zulke confronterende feiten schrik je wakker. Dit kan zelfs letterlijk gebeuren, je maakt lichamelijk de beweging en bent werkelijk een stukje wakkerder dan de seconde ervoor. Later komt het moment dat je beseft en ervaart : ik kan niet wakkerder worden, tenzij ik wakker kan blijven. Dat is een stap en die stap zit in het hele gebeuren van ‘hoe word ik tijdgenoot?’.

Ik noem deze eerste stap : toeschouwerschap. Hier ben je toeschouwer. Je neemt kennis van de feiten, maar met betrokkenheid. Kennis nemen van de feiten is belangrijk, omdat daar de betrokkenheid begint. Als je geen kennis neemt van de feiten, kan je ook betrokken zijn, maar je maakt geen echte verbinding. Het weten, het kennis nemen van de feiten en daarin steeds verder zoeken is de eerste stap. Maar daar komt een grens aan.

De tweede stap.

Je hebt de grens van wakker worden geraakt in jezelf en je komt tot het besluit van wakker te blijven.

Hoe ziet dat er uit ?

Wat mezelf betreft tijdens onze tocht heb ik het gevoel dat dit punt nabij is, namelijk het punt waar er een innerlijk besluit nodig is om niet meer voortdurend onder de veelheid van feiten en de heftigheid van de eigen reacties heen en weer geslingerd te worden.

In de bus ontstond er tussen een paar mensen het idee van een soort thermometer, die net als de temperatuur de hoop meet en die ze de hoopthermometer noemden.

Je merkt dat je heen en weer getrokken wordt tussen allerlei vormen, mogelijkheden van reageren, en je weet : dit kan niet eindeloos zo blijven doorgaan – er moet iets anders komen. Dat andere heeft te maken met wat gisteravond aan de orde kwam, namelijk dat je door de spanning die je kan beleven in dat heen en weer tussen wat je ontmoet aan feiten, tot het besluit komt : ik draag die spanning. Dat is iets heel anders dan een spanning te ondergaan. De spanning die je ondergaat, drukt op jou, die wordt een last, wordt zwaar. Spanning die je kan dragen bewerkt iets anders. Het kan ons brengen naar wat ik gisteravond een ‘octaafsprong’ noemde.

Met de spanning, die je besluit te willen meedragen, kom je in dat wonderlijke gebied, dat je alleen maar kan vinden waar er polariteiten zijn – polariteiten die uit vele elementen kunnen bestaan, elementen die elkaar tegenstreven, die tegen elkaar ingaan. Omdat die elementen tegen elkaar gaan botsen, tegen elkaar aanschuren, is er de mogelijkheid dat je door de spanning te dragen een tussenruimte kan laten ontstaan.

Tegenstrevende elementen konden we bijna aan de lijve ervaren, toen we vandaag in Zababdeh waren. Ik was met een groepje bij een familie en zag er mooie gezonde mensen, jonge mannen van 20-25 jaar, die gestudeerd hebben, die klaar staan om iets te doen in het leven en die geen werk vinden. Je voelt je daar zo machteloos tegenover. Deze jonge mensen keken ons open en vrij aan, bewust van de beperkingen die hen door de situatie zijn opgelegd ... en toch gaan ze niet gebukt. Ze drukken alles uit wat je kan vermoeden dat behoort tot menselijke waardigheid, ze zijn waardig in hun situatie. Iedere volwassene die ik zag in die familie is voor mij de uitdrukking van wat de waardigheid van een mens betreft. In zulke situaties getuigenis afleggen van wat dat eigenlijk inhoudt de menselijke waardigheid, kan je aan hen zien, zonder dat er woorden aan besteed worden. En toch, als je hen naar de toekomst vraagt is het antwoord duidelijk : hun toekomst is afgesneden. Zo ziet het er op dit ogenblik uit.

En toch leeft er hoop.

De oudste dochter van onze chauffeur Mohammad heet ‘Amâl’, wat ‘hoop’ betekent.

Als je bij dit soort situaties besluit – dit woord ‘besluit’ klinkt misschien zwaarwegend, maar het is van die orde dat je ja kan zeggen in de betekenis van : met mijn eigen beperkte mogelijkheden wil ik proberen aan deze situatie mee te dragen – hoe doe je dat dan ? Je kan geen werk voor deze jonge mensen zoeken. Je kan niet zeggen : ik blijf hier en kijk wat ik kan doen. Sommigen doen dat wel, bijvoorbeeld Jonathan Cook. Dat is eveneens een manier om mee te dragen. Maar in vele gevallen kan dat niet.

Hoe kan je meedragen ?

We kijken naar de mogelijkheid waarover we beschikken in onszelf, in de spanningsgegevens die deel uitmaken van hoe we als mens in elkaar zitten, om daarin een ruimte open te maken – een tussenruimte, die een ‘interval’ kan worden genoemd. Vandaar komt die andere muzikale term ‘octaafsprong’, maar je kan het ook anders noemen. Het gaat erom dat je in jezelf een tussenruimte probeert te doen ontstaan, die je in de mate van het mogelijke probeert open te houden.

De vraag is nu : maakt dat iets uit ? – daarmee hebben deze mensen nog geen werk en blijft de situatie zoals ze is.

Wat betekent tussenruimte openmaken in jezelf ?

Dit is ruimte scheppen waar er spanning is – die spanning waarvan je besloot dat je die wilt of kan dragen. Hiermee bedoel ik dus niet : ik sta erg onder druk en ik heb wat ruimte nodig – ik ga wat ruimte scheppen in mezelf. Dàt is het niet, hoewel het daar zou kunnen beginnen. Als we nauwkeuriger kijken, zien we dat het gaat om spanningsgegeven die we ieder van ons in onszelf dragen.

Wat betekent de mogelijkheid om die tussenruimte in jezelf te doen ontstaan die een verschil zou kunnen maken ?

Concreet ligt dat in kleine grote aangelegenheden.

Bijvoorbeeld : ik schort mijn mening een tijdje op om te luisteren naar iets wat ik niet zo graag hoor. Er is best heel veel wat ik niet zo graag hoor, in welke zin dan ook. En omdat ik het niet zo graag hoor, ga ik dat heel snel inkapselen met wat ik wel graag hoor, namelijk mijn eigen mening – die hoor ik wel graag. Juist het opschorten van mijn eigen mening maakt iets vrij. Ik neem dit voorbeeld van graag horen of niet graag horen, omdat dit dicht bij ons ligt, voor ieder herkenbaar is, maar het kan eveneens over diepe overtuigingen gaan, en dan is het heel wat moeilijker om je eigen overtuiging even op te schorten. Ik zeg ‘even’, omdat dit niet voor een lange tijd mogelijk is.

Opschorten ? Hoezo ?

Als je bewust kijkt, kan je aan jezelf waarnemen op het ogenblik dat het zich in een fractie van een seconde voordoet : daar komt mijn favorieten mening ! Op dat moment houd je je favoriete mening of overtuiging even in beraad en je houdt je terug, m.a.w. alles wat je zo dierbaar is, zo goed kent ... roep je niet dwingend maar zachtjes terug. Als je die inspanning doet, komt er iets in jezelf tevoorschijn, dat een gebaar van oprichten maakt, van wakker worden in de zin van opwekken en zelfs van opgewekt te zijn.

Er komt iets dat opwekkingskracht heeft, waardoor de mogelijkheid ontstaat om nieuw te kijken.

Er komt een openheid die nieuwe mogelijkheden biedt, die je plots kan zien met die bepaalde blik, die anders versluierd is door alle vertrouwde en bekende voorstellingen die ervoor geschoven zijn. Als je die sluier even wegneemt, wordt de spiegel of het glas vrijgemaakt, waardoor je wat er is even ziet in een soort andere glans.

Je zou je kunnen voornemen een tijd te kijken naar wat er in je ontstaat op het eigenste moment dat je in staat bent, bij machte bent om een stukje ruimte die we tussenruimte, interval, noemen om die in jezelf vrij te maken en open te houden. Of je zou kunnen denken

aan iets vergelijkbaars, zoals die twee grote sleutelbegrippen, het principe van het leven en het principe van de vorm : het interval tussen bloem en vrucht, het interval tussen zaad en kiem. En in deze beide gevallen is het niet : het is een interval, even wachten, zolang duurt het en hier gaat het weer verder. Neen, in beide gevallen ontstaat er een soort omkering, wending, ommekeer. En het is precies die ommekeer die in jezelf die tussenruimte openmaakt.

Zet dit ons al op het spoor dat dit het verschil zou kunnen maken, niet alleen voor onszelf en onze naaste omgeving waarin we leven en werken, maar kunnen we het zo bekijken dat het zich ook in bredere kringen zou kunnen uitwerken ?

Michiel : kan dat werkelijk verschil uitmaken ?

Christine : ja, maar om dit te zien, moeten we nog een stap dieper dan het fenomenologische dat ik tot nog toe beschreven heb.

De toonaard is een beeld voor iets waar je jezelf kunt terugvinden op een hoger plan, hoewel ik niet houd van de uitdrukking ‘een hoger of een lager plan’ – waar we zijn, dàar zijn we. Wat is een hoger en een lager ? Je kan alleen maar spreken over een hoger als er ook een lager is. Dat geldt eveneens voor een hoger en een lager ik. Wie heeft wat te danken aan wie ? Wat zou een hoger ik zijn zonder een lager ik ? Daarom wil ik niet in een soort tweedeling gaan. Het hanteren van waardebeoordelingen maakt dat wat er omheen is te snel dichtgaat, terwijl ik dat juist wil openhouden.

Waarom zou dat openhouden een verschil uitmaken ?

In de loop van de vorige dagen viel reeds de term ‘brandpunt’.

In jezelf kan je merken dat je een innerlijke weg aan het afleggen bent, een weg die naar een punt toegaat waar het innerlijk brandt. De eerste voorwaarde voor een dialoog is dat er een brandende vraag is, zo zei Raimundus Lullius (zie 19 maart – Harduf).

Het meedragen van de spanning, de onmacht van de situatie willen dragen betekent bijvoorbeeld noch voor de één noch voor de ander te kiezen, zo dat je de één en de ander samen in jezelf draagt met die open ruimte ertussen. Je gaat door een gevoel van onmacht heen, maar precies die onmacht kan het brandende veroorzaken – het is een soort gevoel, een verschroeiend gevoel dat brandt.

De vraag stelt zich nu : hoe diep moet je gaan, tot welk punt moet je komen ?

Waar brengt dat brandende gevoel van de onmacht je heen in jezelf ?

Het brandende van de vraag, van de onmacht omdat je het openhouden van de spanning wil uithouden, de tussenruimte wil bewaren, heeft een reinigende werking.

Het brandende, het vuur, reinigt. Dit is een motief uit de inwijding : de katharsis. Op de innerlijke weg wordt iets gereinigd. Wat hier gereinigd wordt is wat in jezelf steeds weer in de reactie gaat, wat alsmaar weer wil overstelpen en inkapselen. Door die reiniging kom je aan op een laag in jezelf, die in de regel niet zo gemakkelijk in het bewustzijn te tillen is. Dat kan pas, als je eerst de innerlijke weg aflegt door dat schroeiende, het brandende van de onmacht heen naar het gebied, waar we allemaal met elkaar verbonden zijn. Dat is het gebied van de levenskrachten, het etherische gebied.

Hoe kunnen we dat begrijpen ?

Het leven pulseert in ons.

Juist omdat het leven pulseert beperkt het zich niet tot de begrensdheid van ons fysieke lichaam, het pulseert door alles heen. In het gebied van het levende weeft alles in elkaar. Vanuit dat gezichtspunt zijn we als mensheid met elkaar verbonden. Als je in het gebied van het levende bent, ben je verbonden met het levensgebied van de hele mensheid. Dit is niet hetzelfde als het gezegde ‘ik ben verbonden met de hele mensheid’. Hier gaat het erom dat je

werkelijk gewaarwordt dat je deel uitmaakt van het hele levensgebied waarin de mensheid leeft.

Dat je dit kan beleven maakt verschil uit.

Waarom ?

Het dragen van de spanning kost je een serieuze inspanning. Die inspanning gaat niet zomaar verloren, omdat dit gebeuren uitgaat van je eigen wezen, de kern van wie je bent, van je eigen substantie. Je brengt van je eigen wezen dat wat in jezelf rechtop gaat staan binnen in het dragen van de onmacht. Dat is niet iets wat je dan zelf erbij hebt, maar het komt terecht in dat weefwerk, in die samenhang van het levende, waarin ook de mensheid leeft – het stroomt daarin binnen.

Een voorbeeld : vertrouwen.

Vertrouwen betekent dat je een ruimte openhoudt. Als je angstig bent, gaat alles dicht, kan er geen ruimte opengaan. Als je denkt : het is niet veilig, er kan van alles gebeuren ... dan sluit je je af. Het kan ook om meer existentiële aangelegenheden gaan : wat moet er met mij gebeuren in de toekomst – en als dat gebeurt, wat zal er dan volgen ... ? Deze existentiële angst is een andere soort angst dan midden in de nacht een groepje wild uitgevallen Marokkanen moeten kruisen in het centrum van Antwerpen. Je hebt vele gradaties in het beleven van angst. Maar hoe dan ook, als je de angst bezit van je laat nemen, gaat de ruimte sowieso dicht.

De tegenbeweging, namelijk het openlaten van die ruimte, is vertrouwen en misschien ook hoop.

Dat veel mensen hier in staat zijn die tegenbeweging te maken, merk je alleen al aan hun ogen, aan hun blik, er is iets open, je merkt het aan de manier waarop de mensen met zo'n vanzelfsprekende warmte met elkaar omgaan, hoe alles in dat levensgebied nog heel vanzelf stroomt – vermoedelijk putten ze heel veel kracht uit dat etherische gebied, uit de verbondenheid die hen draagt.

Als je op eigen kracht de tussenruimte kan openhouden ontstaat er vertrouwen. En het is juist omdat je het tussengebied openhoudt dat dit vertrouwen niet van een soort is waarvan je zegt : ik heb nu wat meer vertrouwen, er is een portie vertrouwen bijgekomen. Het ontstane vertrouwen stroomt meteen in het levensgebied van de hele mensheid, je voegt iets toe aan het geheel van de vertrouwenssamenhang tussen mensen. De samenhang in het gebied van het levensvertrouwen kan je natuurlijk niet bewijzen, maar er is een omgekeerd bewijs, door kleine grote dingen die je dagelijks te beurt kunnen vallen. Bijvoorbeeld : je loopt op straat en er gebeurt iets prettigs in het voorbijgaan, er is een kleine wenk of een verrassinkje waardoor je dag open bloeit ... dat kan doordat van aan de andere kant van de wereld iets naar je toekomt, wat je optilt en je een momentlang of zelfs een hele dag kan doordragen. Het ligt heel vaak in die kleine signalen die naar je toekomen, terwijl van jou ook allerlei is uitgegaan, wat je uiteraard in dit gebied niet kan vervolgen.

Afronding.

Je kan je afvragen hoe dit toch moet werken op dit klein stukje aarde, waar er heel wat mensen zijn die het gebaar van de tussenruimte maken. Ik beperk het niet tot het Palestijnse volk, want ook aan de andere kant van de muur zijn er mensen die daartoe in staat zijn – maar dan is er geen muur meer, in dat gebied is er geen muur. Maar misschien juist omdat de nood en het branden hier intenser is dan elders, kan mogelijk de werking vanuit dit gebied de hele wereld rondgaan.

Als ik het nog een keer in woorden mag vatten, gaat het mij fundamenteel om het getuige zijn in je leven, niet in woorden, maar zo, dat je hele bestaan ervan getuigt dat de mens de kracht tot waardigheid bezit. De kracht tot waardigheid betekent in welke situatie dan ook : ik heb de mogelijkheid om er rechtop in te staan. Dat dit hier gebeurt, kan je zien – je voelt het aan.

Daaraan kan je meedragen op de plek waar je zelf bent, daar waar je je bevindt in je dagelijks doen en laten, door af en toe heel bewust rechtop te gaan staan en te getuigen van die menselijke waardigheid. Iedere mens is de individuele drager van die menselijke waardigheid, maar de mate waarin je als individuele drager daarvan getuigenis aflegt en tijdgenoot wordt, voeg je dit element toe aan de gehele mensheid. Je draagt bij tot de menselijkheid van de mensheid, het steeds menselijker worden van de mensheid.

Wat betreft ons thema ‘dialogoog – trialoog’ wordt meteen duidelijk wat het bijkomende element kan zijn opdat een dialogoog tot trialoog wordt. Wat er in de tussenruimte kan opstaan is de mogelijkheid dat de ander zich in zijn menselijke waardigheid kan tonen.

Het beeld van de kabbala, dat Eyal (onze gids in Tzfat) tijdens zijn filmvoorstelling ons meegaf, blijft mij bij. De schepping begint met iets heel wonderlijks : God maakt eerst ruimte vrij – de schepping begint met ruimte te maken.

Het creëren van een tussenruimte vormt in het klein een mogelijk begin van een schepping. Ook dit is een vorm van kunnen meedragen, naast al het andere dat er is in de fysieke wereld. Het scheppen van een tussenruimte is niet fysiek maar even reëel.

6 juli 2012

Marie Anne Paepe